

AZ ÚT FEL ÉS LE

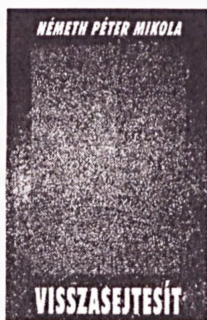
Németh Péter Mikola: *VisszaSejtesít*

A vers élmény-kifejezésének és a próza értelmi magyarázatának az összefüggése Dante óta számos költőt ösztökélt, Németh Péter Mikola is ezek sorába tartozik. Így áll össze ez a könyv is versekből, értéke-zésekből, performanszok dokumentálásából.

Az információelmélet szerint az új információ bevitelének az energia-szükséglete a meglévő információnak a törléséhez kell. Ezért aztán „végtelen memóriakapacitás” esetén, tehát „üres” memóriába az új információ megszerzése nem igényel energiát.

Magyarázat lehet ez arra, hogy az újszülött, meg a kisgyerek a maga óriási, és még alig feltöltött memória-kapacitásával miért képes oly gyors és harmonikus ismeretszerzésre, mint amelyet a szerző mutat be annak a diófának a képében, amire olyannyira rácsodálkozott csecsemő korában, és aminek az emléke még ma is a létezés teljességét idézi fel a számára. (*A diófa hajlékában*)

Viszont a „kamaszlázadás” indulati összetevője is ez az energia-felhasználási kényszer: a világról megszerzett ismerethalmaz addigi naiv nyilvánvalósága összetörik. Az információkat úgy tűnik, hogy jórészt törölni kell. Az ehhez szükséges erőfeszítés dührohamban és nihilista világtagadásban robban ki. Ez persze csak egy „virtuális” és nem „valóságos világ” megteremtésére elegendő, ennyiben a költészet egyik ősforrása

is, például a kamaszkori verselés lélektani alapja.

Az ismerethalmaz összekuszálódása és a rendteremtésnek ezzel kapcsolatos belső szükséglete hívja elő a Teremtő elleni lázadást. Mikola ebben az összefüggésben támaszkodik a „szürrealizmus atyjának” tekintett Lautréamont blaszfémiajára. Ha ugyanis

igaz az, hogy az ember Isten képmására teremtett, akkor lehet-e ebből visszafelé következtetni?

„Csuklik, krárog, büfög, mint aki öklendezni készül. Azután rogyadozva feltérdepel, ám ahogy lépni próbál, elveszíti egyensúlyát, és hanyatt vágódik a földön. Ez a részeg, ez a rongyosmocsos bűzös alak a Teremtő.” (*A hetedik nap vége*)

Az ember csak azt találhatja meg a világban, amit ő maga rejtett belé, mondja Nietzsche. Ha ezt a képmást rejtjük belé, akkor ezzé fogjuk formálni is. Ez a sátánizmus programja. Meg kell viszont jegyezni, a mögöttünk hagyott 20. század poklát mégsem ezek a sátánizálók rendezték be. Az ő művük ugyanis minden romboló tendenciája mellett csupán képzetes, eszközök nélkül való. A világ valóságos megrontása nem a költészetnek a tudatalatti szabad képzettársításából, hanem a tudat józan megfontolásából történik – igaz, hogy ezeknek a magjában egy-egy rög-eszme áll. Vagyis egy valóságos ellentertetés, aminek tömören az a lényege,

hogy ami ésszerűen nem indokolható, az ne is létezzék, mivel csupán zavart jelent a világ működésében. Mindaz, amit én nem értek, vagy nem helyeslek, pusztuljon el.

De hát már maga Kant kimutatta azt, hogy a létezés bizonyítani, vagyis elvont eszmére visszavezetni nem lehet. Az efféle eszme tehát végső következményeiben az egész teremtett világot elpusztítaná. Könnyű megértenünk belőle a „Kommunizmus fekete könyvét” és azt a több mint százmilliónyi halottat, amiről statisztikai pontossággal számol be nekünk.

(Ezzel szemben a „szadizmus” névadója, Marquis de Sade, minden józanságnak és tisztességnek a legvadabb eszmei ellenfele, a „fekete irodalom” leghírhedtebb képviselője egy ideig népbiztos volt a jakobinus terror idejében. Ám hamarosan leváltották, mert hiányzott belőle a gyilkolási hajlam, amit az akkori osztályharcok idejében elengedhetetlennek tartottak egy rátermett népbiztostól.)

Mikola Lautréamont-parafrázisának a végén a Teremtő azon tűnődik, ki lehet ez a por és bor sáros iszapjában hentergő alak, akibe ő egykor életet lehelt, s akiben most aligha ismeri fel az önmaga képére teremtett kozmikus lényt. Aztán elindul a földön fekvő felé, hogy felsegítse.

Itt Nietzsche mondatára kell visszautalnom, amit tovább gondolva nem is az a fontos, hogy milyen ez a világ, hanem az, hogy milyen legyen. Ez a kérdés, vagyis a létezés és az értékelés megkülönböztethetlensége a középponti gondolata annak, amit a 20. század magyar filozófiájának mondhatunk.

Karácsony Sándor a mélylélektan felismeréséből kiindulva azt mondja, hogy az ember két részből áll: abból, amiről azt mondhatjuk, hogy „Én” és abból,

amiről azt, hogy „nem-Én”. A tudatos rész természetesen az Énhez tartozik. A nem-Énnel kapcsolatban viszont nem az a feladat, amit a pszichoanalízis mond, hogy át kell világítani, azaz racionalizálni a magam számára, hanem az, hogy át kell alakítani Te-vé. Amit pusztán megértettem saját magamból, az még csak önmagamra vonatkozik, vagyis éppen a lényegét, az ember társaslény-voltát kerüli ki.

„A saját áttekinthető belső viszonyainkat otthagyni és a 'Te homályába' lépni viszont kockázatos” – mondja Mikola (*Dialóg: Vigília-idézet*) – ugyanis nincs garancia a fogadásra. Voltaképpen „szent együgyűnek” kell lenni hozzá, feltétlen bizalommal mások, a külvilág iránt. Olyanná, mint ennek az embertípusnak a legnagyobbja, Assisi Szent Ferenc, aki császároktól kezdve az emberevő farkasokig mindenkire egyforma bizalommal tudott közeledni. És nem is csalatkozott meg soha. Az ő példájából persze az is jól látható, miképpen volt ez lehetséges: mindenkit meg tudott szólítani a Világ Középpontjában, azaz a Teremtő szívében, mivelhogy a saját Énjét kiküszöbölte.

A virtualitás, azaz a nem-igaz valóság ellenben éppenséggel a privát Én mániájából nő ki. Maga a „privatus” szó is azt jelenti, hogy „megfosztott”, azaz eszement. A kiagyalt világalakító rendszerek filozófusai éppúgy tanúsítják ezt, mint a maguk a fékevesztett diktátorok. (Vagy sajnós még közelebb-ről, elmúlt másfél évszázadunk magyar katasztrófa-politikusai, a maguk látomásai, amelyek tökéletesen elfedték előlük a valóságot.)

Mert mi is a valóság, és hogyan érhető el? Hérakleitosz azt tanítja, hogy az éberek világa közös, de az álomban mindenki a saját világába lép. Ami feltétlenül közös az ébren lévőkben, az a létező

világ érzékelése. De nem objektumként, ahogy tévesen hirdeti a naturalizmus, hanem olyasvalamiként, amihez személyes közünk van. Ezt nevezte Pilinszky János „hiperrealizmusnak”. Mikola performanszaiban ekképpen játszik nagy szerepet a *mysterium carnale*, a test misztériuma, mint érzékelésünknek az első számú olyan tárgya, amihez egyúttal nyilvánvalóan személyes közünk is van. Ami viszont a problémát, a művész előtti kihívást is magában hordozza – hiszen a „test” a másik ember számára objektum, olyasvalami, ami a lényegénél fogva nélkülözi a kapcsolatot (*Schaár Erzsébet idézetek c. performansz*). (Schaár Erzsébet emlékezetes kiállítása, illetőleg a Pilinszkyvel közösen készített könyvük tökéletesen mutatja ezt.)

Helyzetünket, a nyugati kultúra általános válságát, ami ráadásul éppen akkor következett be, midőn meghódította az egész világot, manapság egyre gyakrabban határozzák meg úgy, mint a platonizmus világkorszakának a végét. Vagyis hogy a világot immár nem elvont eszmékből kell felépíteni, mert azok úgysem találkoznak egymással, az „álom” részei csupán, vagy mondhatjuk úgy: rögeszmék. Ezek a meg nem valószínűsített, hiszen meg sem valószínűsíthető eszmék a világot – Hamvas Bélával szólván – fojtogatják. A valósághoz csak a megvalósítás segíthet, a mi a magyar nyelvünk evidenciája szerint. Ezt a legegyszerűbb dolgokon kell kezdeni.

A legújabb évtizedek művészete a közösség széthullásának a kísérő jelenségeként szembe került a polgári művészetnek és műfajoknak a lassú szétporladásával, vagyis a halhatatlannak vélt Nagy Művészet kiüresedésével. Próbálkozásai ezért a rögtönzésre, vagyis a pillanat értelmezésre irányulnak. Mikola művészi programjában erről szól a „visszajelentés” („*Mi benned mennyei...*”).

A „sejt” az elemi szimbóluma annak a meglévő egységnek, ami még nem differenciálódott, de ebben az elemi formájában is tartalmazza a Kozmoszt, a világösszefüggés egészét. Ebből az eredendő egységből „kozmoszus lény” a dialógusban születik, hiszen a magánmániákból csak ez vezethet el az éberek „közös világába”.

A közösség megteremtése a „sejt” elemi egységeiből, ez a Mikola által szervezett performanszok és ekspanziórendezvények célja. A formájuk pedig a rítus. A rítus szertartása az emberi közösséget megjelenítő-összetartó kultusznak a nélkülözhetetlen velejárója, a közösséget magába foglaló világrendnek a megidézése (szimbóluma). Az egyetemes széthullás legújabb korszakában ezért fordul feléje egyre nagyobb érdeklődés, mint a jövő-alakításnak a lehetősége felé.

Kérdés persze, hogy megszentelt hagyomány nélkül lehetséges-e közösség? (*In illo tempore*) Illetőleg, mit kezdünk a korunkra csüggesztően megszaporodott hagyományok sokféleségével?

Elégé nyilvánvaló, hogy embernek ez lehetetlen. Segíthet azonban a kegyelem – az egyesítő Lélek kiáradása (*Mysterium carnale – Pünkösd – Aszód, 2007. c. performansz*). Az ember nem egyszerűen „test”. A teremtése is úgy történik, hogy isten belé leheli az „előleket”. A mi földhöz ragadt nyelvünkön ez azt jelenti, hogy megtanulunk beszélni, azaz kapcsolatot teremteni egymással, és éppen, ezáltal válhatunk emberré. Ez Pünkösd csodája, (*Időntúlvá nőtt pillanatok*) midőn a tanítványok egyszer csak elkezdtek „nyelveket beszélni”, azaz megkapták a képességet, hogy létre hozhassák különböző embeerek között a megértést.

(*Napkút–Magyar Műhely–Cédrus, Budapest, 2008*)